

Bruksela, dnia 30.1.2015 r.
COM(2015) 34 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

**Okresowa ocena wspólnego programu badawczo-rozwojowego na rzecz Morza
Bałtyckiego BONUS**

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Okresowa ocena wspólnego programu badawczo-rozwojowego na rzecz Morza Bałtyckiego BONUS

1. WPROWADZENIE

Niniejsze sprawozdanie przedstawia wyniki oceny śródkresowej zgodnie z art. 13 decyzji (862/2010/UE) Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie udziału Unii we wspólnym programie badawczo-rozwojowym na rzecz Morza Bałtyckiego (BONUS), podjętym przez kilka państw członkowskich. Decyzja ta wymaga od Komisji przeprowadzenia, nie później niż dnia 31 grudnia 2014 r., okresowej oceny postępów w realizacji celów określonych w decyzji, jak również zaproponowania zaleceń dotyczących dalszego pogłębiania integracji oraz jakości i skuteczności wdrażania programu, z uwzględnieniem integracji naukowej, zarządczej i finansowej. W ramach oceny okresowej ocenia się również, na ile wkład finansowy wniesiony przez każde z uczestniczących państw¹ był odpowiedni, biorąc pod uwagę zapotrzebowanie krajowych środowisk naukowych.

Niezależny panel pięciu ekspertów przeprowadził okresową ocenę programu BONUS, a ich ustalenia przedstawiono w szczegółowym sprawozdaniu z oceny².

Niniejsze sprawozdanie zawiera podsumowanie głównych wniosków z oceny okresowej opatrzone uwagami Komisji.

2. KONTEKST I ZARYS PROGRAMU BONUS

Morze Bałtyckie to jedyny w swoim rodzaju: na wpół otoczony lądem, jeden z największych akwenów słonawych, zimą częściowo pokryty lodem, otoczony wybrzeżami dziewięciu państw, z których osiem należy do Unii Europejskiej. Środowisko naturalne Morza Bałtyckiego poważnie ucierpiało w wyniku potężnej i różnorodnej presji, tak czynników naturalnych, jak wywołanych działalnością człowieka. Obejmują one substancje zanieczyszczające, takie jak zrzucona do morza broń chemiczna i związki metali ciężkich. Poza tym wysokie poziomy składników odżywczych są powiązane z wytworzeniem martwych stref o zubożonym poziomie tlenu, zakwitami glonów i uszkodzoną naturalną fauną i florą. Obraz niezwyklej różnorodności biologicznej regionu Morza Bałtyckiego został jeszcze bardziej zaburzony przez wprowadzenie obcych organizmów nieendemicznych, połowy i żeglugę, przy jednoczesnej działalności wydobywczej, zmieniający się stan klimatu, rozwijające się gospodarki, charakteryzujące się coraz bardziej intensywnymi uprawami rolniczymi i szybkim rozwojem społeczności przybrzeżnych. Czynniki te znacząco ograniczyły zdolność Morza Bałtyckiego do dostarczania, na zasadach zrównoważonego rozwoju, zasobów i usług bezpośrednio lub pośrednio niezbędnych człowiekowi do osiągnięcia korzyści społecznych, kulturowych i gospodarczych.

---

¹ Dania, Niemcy, Estonia, Łotwa, Litwa, Polska, Finlandia i Szwecja

² <http://ec.europa.eu/smart-regulation/evaluation/search/download.do?documentId=12453881>

W 2007 r. Rada Europejska podzieliła obawy o stan środowiska w regionie Morza Bałtyckiego odzwierciedlone w komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczącym strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego³.

Nauka może przyczynić się do sprostania tym wyzwaniom i rozwiązania problemów środowiska Bałtyku. Obecna sytuacja wymaga nasilenia – pod względem jakościowym i ilościowym – prowadzonych obecnie w regionie Morza Bałtyckiego badań poprzez opracowanie i wdrożenie w pełni zintegrowanego podejścia, w ramach którego odpowiednie programy badawcze wszystkich państw nadbrzeżnych mogą być usprawnione i ukierunkowane na uporanie się ze skomplikowanymi i nagłącymi kwestiami w skoordynowany, wydajny i skuteczny sposób.

W odpowiedzi, w oparciu o postępy na polu dalszej integracji badań wspieranych w ramach ERA-NET⁴ w latach 2003–2008 i system ERA-NET Plus w latach 2007–2012, Rada zwróciła się do Komisji z prośbą o przedstawienie wniosku dotyczącego inicjatywy na mocy art. 185 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (były art. 169 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską) dla regionu Morza Bałtyckiego, która umożliwi UE wzięcie udziału w programach badawczych podjętych wspólnie przez grupę państw członkowskich. Inicjatywy z art. 185 mają na celu osiągnięcie trwałej integracji krajowych programów badawczych, poprzez przezwyciężenie problemu ich rozdrobnienia, przy pełnej integracji na poziomie naukowym, finansowym i administracyjnym.

Program BONUS został utworzony w myśl decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady⁵ jako wspólne przedsięwzięcie z art. 185, z udziałem Danii, Niemiec, Estonii, Łotwy, Litwy, Polski, Finlandii i Szwecji (zwanych dalej „uczestniczącymi państwami”) oraz UE.

Globalnie, BONUS ma zwiększyć „potencjał badawczy regionu Morza Bałtyckiego w celu: stworzenia podstaw dla opracowania i wdrożenia regulacji, polityk i praktyk zarządczych, które są dostosowane do potrzeb; skuteczniejszego reagowania na najważniejsze problemy społeczne i dotyczące ochrony środowiska, które obecnie występują w regionie i będą pojawiać się w najbliższych latach; poprawy sprawności i skuteczności rozproszonego w regionie Morza Bałtyckiego podejścia do badań środowiska i ich planowania poprzez integrację badań ekosystemu Morza Bałtyckiego w jeden trwały, oparty na współpracy, interdyscyplinarny, właściwie zintegrowany i ukierunkowany program wielonarodowy. Program BONUS przyczynia się również do tworzenia i uporządkowania europejskiej przestrzeni badawczej (EPB) w regionie Morza Bałtyckiego”⁶.

Aby osiągnąć ten cel, konieczne będzie ustanowienie poprzez program BONUS wynikającego z celów politycznych strategicznego programu badań, przy jednoczesnej dalszej integracji oraz koordynacji transgranicznych i międzysektorowych publicznych programów badań, zwiększenie potencjału badawczego państw bałtyckich prowadzących mniej intensywną działalność badawczą, ustanowienie odpowiednich warunków realizacji służących wspólnemu zarządzaniu przez jeden podmiot prawny i wspólnej struktury zarządzania i

³ COM(2009) 248 final z dnia 10 czerwca 2009 r.

⁴ Instrument finansowania 7PR wspierający współpracę w zakresie badań naukowych http://cordis.europa.eu/fp7/coordination/about-era_en.html

⁵ Nr 862/2010/UE z dnia 22 września 2010 r.

⁶ Sekcja I załącznika I do decyzji 862/2010/UE.

wystosowanie przekrojowych, strategicznie nakierowanych i angażujących wielu partnerów wspólnych zaproszeń do składania wniosków.

BONUS to program o maksymalnym wkładzie finansowym Unii Europejskiej w wysokości 50 mln EUR, przy założeniu podwojenia tej kwoty przez krajowe wkłady uczestniczących państw dysponujący budżetem 100 mln EUR. Maksymalnie do 25 proc. składki krajowej można wnieść w naturze, w postaci infrastruktury udostępnianej bezpłatnie i przeznaczonej do wykorzystania przez beneficjentów w ramach projektów programu BONUS.

Realizacji programu BONUS podjęło się europejskie ugrupowanie interesów gospodarczych (EUIG BONUS) z siedzibą w Helsinkach. Sekretariat jest odpowiedzialny za zarządzanie administracyjne, finansowe i umowne i składa sprawozdania do zarządczego Komitetu Sterującego. Komitet Sterujący jest najwyższym organem zarządu programu, a składa się z przedstawicieli wszystkich uczestniczących w nim państw. Komitet Sterujący podejmuje decyzje i kieruje pracami sekretariatu. Komisja posiada status stałego obserwatora na forum Komitetu Sterującego.

Decyzja wymaga realizacji programu BONUS w dwóch etapach: we wstępnym etapie strategicznym, a następnie w fazie realizacji. We wstępnym etapie strategicznym EUIG BONUS ustanowił strategiczny program badań i uzgodnił niezbędne szczegółowe warunki wdrażania. Warunki te są zasadniczo zgodne z 7PR i obejmują przepisy dotyczące zarządzania finansami, stawki finansowania i wymogów w zakresie sprawozdawczości, które określono w ramach porozumienia o wprowadzeniu w życie, zawartego między Komisją a EUIG BONUS w październiku 2012 r. w następstwie audytu ex ante zdolności EUIG BONUS do zarządzania programem i działań następczych dotyczących zaleceń strategicznych.

Zawarte porozumienie wykonawcze rozpoczęło etap realizacji programu BONUS. Etap realizacji musi trwać co najmniej 5 lat do października 2017 r. i obejmuje głównie publikację zaproszeń, wybór wniosków i wspieranie wspólnych projektów badawczych. Dalsze działania obejmują upowszechnianie, regularne uaktualnianie strategicznego programu badań, utrzymanie styczności z założeniami polityki naukowej, współpracę i wymianę dobrych praktyk z odpowiednimi środowiskami naukowymi badającymi baseny innych mórz europejskich.

W listopadzie 2012 r. opublikowano pierwsze zaproszenie do składania wniosków w ramach programu BONUS w dziedzinach *zrównoważonego ekosystemu (Viable Ecosystem)* i *innowacji*. W następstwie przeprowadzonej oceny do objęcia wsparciem rekomendowano 7 projektów dotyczących *zrównoważonego ekosystemu*⁷ i 13 projektów w sferze *innowacji*⁸. Granty na cele *zrównoważonego ekosystemu* przewidziano na pierwsze miesiące 2014 r., a następnie – jeszcze w roku 2014 – wyasygnowano granty w dziedzinie *innowacji*. Trzecie zaproszenie, dotyczące zrównoważonych usług ekosystemowych (*Sustainable Ecosystem Services*) zostało opublikowane w styczniu 2014 r., tak więc nie jest przedmiotem niniejszej oceny.

---

⁷ http://www.bonusportal.org/bonus_projects/viable_ecosystem_projects_2012

⁸ http://www.bonusportal.org/bonus_projects/innovation_projects

Zorganizowano szereg wydarzeń upowszechniających, w tym, we współpracy z komisją helsińską (HELCOM), ⁹Programem regionu Morza Bałtyckiego¹⁰ oraz Parlamentem Europejskim.

3. SPRAWOZDANIE Z OCENY OKRESOWEJ NIEZALEŻNEGO PANELU EKSPERTÓW I UWAGI KOMISJI

Sprawozdanie z oceny obejmuje postępy w osiąganiu celów programu BONUS, określonych w art. 2 i w załączniku I do decyzji, jak również stopień integracji, jakość i skuteczność jego realizacji.

Komisja potwierdza, że metoda zastosowana przez panel ekspertów jest prawidłowa. Główne źródła danych wykorzystanych w trakcie oceny to dokumentacja programu BONUS, związane z nim unijne programy, w tym także polityczne, odnoszące się do regionu Morza Bałtyckiego. Do rozmów zaproszono również najważniejszych zainteresowanych, w tym również wewnętrznych. Celem współpracy była triangulacja danych, dająca podstawy do solidnych wniosków. Przykładowo, panel ekspertów obserwował posiedzenie zarządczego Komitetu Sterującego programu BONUS, co pozwoliło na potwierdzenie, że projekty badawcze są prawidłowo wybierane wyłącznie na podstawie listy rankingowej ustalonej wedle stopnia doskonałości, na podstawie ocen przedstawionych przez niezależnych ekspertów oceniających i zgodnie z zasadami 7PR.

Ponieważ w trakcie przeprowadzania oceny okresowej faza wdrażania nie była jeszcze dostatecznie zaawansowana, by wyciągać wnioski na temat badań wspieranych w ramach programu BONUS, rozsądne wydaje się wyciągnięcie wstępnych wniosków w odniesieniu do zakresu dotychczas wspieranych badań i efektów dotacji na badania naukowe w podobnych obszarach objętych wsparciem w ramach poprzedniego systemu ERA-NET.

W sekcjach od 3.1 do 3.5 podsumowano wnioski ekspertów w ramach sprawozdania z oceny, zaś w sekcji 4 – stanowisko Komisji co do tych kwestii.

3.1 Adekwatność

Cele programu BONUS mają odpowiadać licznym czynnikom naturalnym i spowodowanym przez człowieka, wywołującym poważne szkody w środowisku Morza Bałtyckiego i jego zdolności do dostarczania, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, zasobów i usług niezbędnych dla regionu.

W wyniku zmian przepisów ochrona środowiska Morza Bałtyckiego poprawiła się w ostatnich latach, jednak nie udało się osiągnąć oczekiwanego stopnia poprawy; nie powstrzymano rozrostu toksycznych wykwitów alg ani rozprzestrzeniania się martwych stref pozbawionych tlenu, obcych gatunków, spustoszonych łowisk i zatłoczonej przestrzeni morskiej wciąż charakterystycznych dla Morza Bałtyckiego.

Morze Bałtyckie jest akwenem prawie całkowicie zamkniętym, o niskim stopniu recyrkulacji i złożonych współzależnościach między działalnością człowieka i życiem ekosystemów

⁹ Komisja Ochrony Środowiska Morskiego Bałtyku – komisja helsińska; <http://helcom.fi/>

¹⁰ <http://eu.baltic.net/>

lądowych i morskich. Sprawozdanie z oceny podkreśla niezmiennie znaczenie zintegrowanego podejścia programu BONUS. Należy podkreślić, że zaangażowanie wszystkich państw Morza Bałtyckiego ma zasadnicze znaczenie jako podstawa wspólnego zrozumienia i skoordynowanego działania wobec wyzwań w regionie Morza Bałtyckiego.

Wobec tego w ramach BONUS przeprowadzono szerokie konsultacje z zainteresowanymi podmiotami i opracowano, w porozumieniu ze wszystkimi państwami uczestniczącymi i przy uwzględnieniu celów politycznych, strategiczny program badań, który definiuje zasadnicze potrzeby i priorytety badawcze, które należy uwzględnić w celu poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego i dla umożliwienia zrównoważonego rozwoju, co przyczyni się do wsparcia gospodarek państw bałtyckich.

Strategiczny program badań¹¹ aktualizowano w styczniu 2014 r., po kolejnej szerokiej konsultacji zainteresowanych stron.

BONUS dąży w dalszym ciągu do przezwyciężenia fragmentaryczności dotychczasowych badań środowiska regionu i ich planowania, ustanawiając trwałe, oparte na współpracy, interdyscyplinarne i wielonarodowe programy badawcze. Dostarcza on wiedzy służącej pogłębieniu opartego na podstawach naukowych zarządzania i zrównoważonego rozwoju na rzecz lepszej przyszłości regionu Morza Bałtyckiego.

Integrację, poprzez BONUS, krajowych programów badań umożliwiło dziesięcioletnie zacieśnianie współpracy w ramach poprzedzających go programów ERA-NET.

Ogólnie rzecz biorąc, panel stwierdził, że pierwotne cele, które uzasadniały ustanowienie programu BONUS, są nadal aktualne, a realizacja strategicznego programu badań wesprze badania i innowacje, które zmierzają do rozwiązania obecnych problemów w basenie Bałtyku.

3.2 Skuteczność

W sprawozdaniu z oceny stwierdzono, że program BONUS osiągnął wysoki poziom ponadnarodowej integracji naukowej poprzez wspólne określenie tematów badań i wprowadzenie wspólnej, opartej na kryterium doskonałości, oceny proponowanych projektów przeprowadzanej przez niezależnych ekspertów, bez względu na narodowość. Takie podejście – łącznie z tworzeniem sieci kontaktów – doprowadziło do utworzenia „wspólnoty” transnarodowych badań naukowych, co znacznie zmniejszyło rozdrobnienie badań Morza Bałtyckiego i wzmocniło integrację między krajowymi programami badawczymi.

W sprawozdaniu z oceny stwierdzono, że zarządzanie operacyjne BONUS EUIG opiera się na zestawie wyczerpujących i prawidłowych procedur. Nadzór finansowy zapewniony jest przez dyrektora wykonawczego i wykwalifikowanego dyrektora finansowego. Uznano, że BONUS EUIG działa skutecznie jako specjalna jednostka ds. realizacji przedsięwzięcia, zajmująca się zarządzaniem operacyjnym i zapewniająca stosowanie wspólnych zasad finansowania.

---

¹¹ http://www.bonusportal.org/files/2981/Publication_No._14.pdf

W następstwie rozmów i obserwacji, działalność Komitetu Sterującego uznano za skuteczną, dzięki zaufaniu między jej członkami i konstruktywnemu podejściu ukierunkowanemu na rozwiązywanie problemów. Komisja uczestniczy jako obserwator w pracach Komitetu Sterującego, a jej interwencje zostały uznane za cenne dla konstruktywnej dyskusji w ramach prawnych programu BONUS.

Wspólne zasady finansowania i wspólny budżet dla każdego zaproszenia do składania wniosków badawczych programu BONUS zapewniają integrację finansową. Projekty są wybierane w drodze scentralizowanej oceny prowadzonej przez niezależnych ekspertów przy zastosowaniu przepisów 7PR i ściśle w oparciu o listę kandydatów według uzyskanych przez nich punktów, bez uwzględniania innych czynników w rodzaju kwot krajowych.

W momencie sporządzania sprawozdania, Unia Europejska i uczestniczące państwa wspólnie wspierały 20 projektów badawczych o wartości 32 mln EUR, dotyczących ważnych kwestii, takich jak zmniejszenie ilości składników odżywczych dostarczanych z brzegu, wspieranie zrównoważonego rybołówstwa, wspieranie ścisłego monitorowania środowiska obszarów morskich i łącznych skutków działalności morskiej. W następstwie trzeciego zaproszenia do składania wniosków dotacje na wsparcie dla projektów, które zostały pozytywnie ocenione przez niezależnych ekspertów z zastosowaniem przepisów 7PR, są obecnie finalizowane, a dodatkowe zaproszenia do składania wniosków będą wydawane do czasu zakończenia programu BONUS w roku 2017.

W dziedzinie *innowacji*, prywatne przedsiębiorstwa stanowiły 25 proc. wybranych beneficjentów, a 16 proc. z nich to MŚP. Jednak ze względu na priorytet prowadzenia większej ilości badań podstawowych, MŚP stanowiły jedynie 3 proc. wybranych beneficjentów w dziedzinie *zrównoważonego ekosystemu*, a zatem potrzebne są środki mające na celu zwiększenie uczestnictwa MŚP.

Korzystając z zakresu wspieranych projektów i wyników związanych z nimi badań wspieranych przez poprzedni system ERA-NET, w sprawozdaniu z oceny zauważono, że jakość wspieranych przez BONUS badań naukowych powinna być wysoka, a ich wyniki szeroko cytowane.

W sprawozdaniu z oceny doceniono wartość programu proaktywnej polityki komunikacji społecznej, w szczególności regularnie publikowane biuletyny informacyjne, biuletyny i szczegółowe informacje. BONUS uczestniczy w pracach odpowiednich organizacji, takich jak: komisja helsińska (HELCOM), inicjatywa w zakresie wspólnego programowania „Zdrowe i wydajne morza i oceany”¹² czy Międzynarodowa Rada Badań Morza (ICES)¹³. Program BONUS zabiera również często istotny głos na forum społeczności morskich badań naukowych oraz takich wydarzeń związanych z współpracą badawczą, jak Europejski Dzień Morza, konferencja EurOCEAN oraz Forum strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. BONUS EUIG badała skuteczność swoich działań w zakresie upowszechniania wiedzy i będzie wykorzystywać wyniki tych badań, kładąc główny nacisk na bardziej skoncentrowany przekaz i zwiększenie zasięgu rozpowszechnienia w celu maksymalizacji rezultatów.

---

¹² Inicjatywa w zakresie wspólnego planowania „Zdrowe i wydajne morza”: <http://www.jpi-oceans.eu/>

¹³ Międzynarodowa Rada Badań Morza: <http://www.ices.dk>

Wpływ programu BONUS można zwiększyć poprzez otwarty dostęp do danych i korzystanie z publicznie dostępnych baz danych obejmujących metadane, które sprawią, że wyniki mogą być szerzej dostępne i umożliwią lepsze zrozumienie mechanizmów powodujących zagrożenie dla środowiska Morza Bałtyckiego.

BONUS wspiera klub młodych naukowców w organizowaniu imprez mających na celu propagowanie szerszych umiejętności w zakresie rozwoju kariery, takich jak umiejętność przedstawiania wyników badań laikom. Wydarzenia te wzmocniają zdolności naukowców do zaangażowania szerszej społeczności, a co za tym idzie, zwiększenia wpływu ich pracy.

Krajowe zobowiązania finansowe ze strony uczestniczących państw zostały zabezpieczone na samym początku programu BONUS na cały okres jego trwania. Niektóre uczestniczące państwa wyasygnowały więcej środków niż inne. Doświadczenia z pierwszego programu BONUS wskazują na dysproporcję między deklarowanym poziomem krajowych zobowiązań finansowych a kwotą środków potrzebnych do skutecznego wsparcia krajowych beneficjentów zgodnie z wynikami oceny. W niektórych przypadkach przewidziane krajowe środki są niewystarczające, by wspierać wnioski krajowych beneficjentów z doświadczeniem. Do tej pory udawało się te braki uzupełnić dzięki elastyczności uczestniczących państw gotowych udzielić dodatkowego finansowania. Przyjęte w indywidualnych przypadkach rozwiązania wywołały jednak niepewność i opóźnienie przyznania dotacji.

Inny problem dotyczy części krajowego wkładu rzeczowego do programu BONUS, wniesionego w postaci udostępnionej do nieodpłatnego użytkowania infrastruktury w ramach projektów programu BONUS. BONUS EUIG przewidywał, że wartość wkładów rzeczowych będzie równa 25 proc. całkowitych wkładów krajowych, co jest maksymalną wartością dopuszczoną w decyzji. Jednak wstępne oceny wskazują na niższy od zapowiedzianego poziom krajowego wkładu rzeczowego w postaci infrastruktury. Jeżeli się to nie zmieni, planowane wkłady gotówkowe uczestniczących państw będą niewystarczające i konieczne będzie ich zwiększenie, aby pokryć ten niedobór.

3.3 Skuteczność

Sekretariat BONUS zatrudnia siedem osób, a w sprawozdaniu z oceny szacuje się, że jest to wystarczający personel do zarządzania tym programem, o ograniczonym zakresie zapasowych mocy na wypadek zwolnień chorobowych, urlopów itp., a wydatki na realizację programu BONUS są ograniczone do 5 mln EUR w myśl decyzji; w sprawozdaniu z oceny zauważono, że stanowi to 5 proc. całości kosztów, co jest dobrym wynikiem. W sprawozdaniu z oceny stwierdzono również, że uczestniczące państwa udostępniają Sekretariatowi dodatkowe zasoby poza elementami struktury programu BONUS wpływającymi z art. 185, aby wesprzeć dodatkowe działania, takie jak warsztaty, publikacje i rozpowszechnianie wyników badań. W związku z tym kwota 5 mln EUR nie pokrywa w pełni kosztów działań związanych z prowadzeniem programu BONUS. Jeżeli działania dodatkowe spoza zakresu art. 185 zostaną wzięte pod uwagę, całkowite koszty operacyjne sytuują się blisko pułapu 7 mln EUR, który w przybliżeniu odpowiada proporcji kosztów zarządzania mającej zastosowanie w ramach projektów badawczych UE.

W sprawozdaniu z oceny odnotowano, iż etap strategiczny trwał dłużej niż zakładane 18 miesięcy, głównie ze względu na trudności ze sformułowaniem szczegółowych zasad realizacji w wymaganych ramach prawnych, które byłyby uzgodnione przez wszystkie zainteresowane strony.

Średnią proporcję odpowiednich krajowych funduszy badawczych inwestowanych za pośrednictwem BONUS w sprawozdaniu z oceny oszacowano na 14 proc.

W sprawozdaniu z oceny stwierdza się, że zarządzanie finansowym wkładem krajowym oddzielnie przez każdą z krajowych instytucji finansowania¹⁴ prowadziło do zbędnej komplikacji. W rezultacie w odniesieniu do każdego zaproszenia do składania projektów BONUS EUIG musi zawierać osobne umowy o finansowaniu z każdą krajową instytucją finansowania, by zapewnić prawidłowe płatności z funduszy krajowych, stosowanie wspólnych zasad finansowania oraz zagwarantować uprawnienia kontrolne. Krajowe instytucje finansowania zarządzają realizacją płatności dla poszczególnych beneficjentów zgodnie z umową o dofinansowanie. Ten mechanizm zwiela strumienie finansowania i ścieżki administracji. Na poziomie projektu, każdy beneficjent otrzymuje dwa strumienie finansowania i składa dwa sprawozdania: dla BONUS EUIG i na szczeblu krajowym. Oczywiście jest, że nie jest to optymalnie wydajny sposób zarządzania różnymi źródłami finansowania w ramach zintegrowanego programu.

Program BONUS jest niewielki w porównaniu do innych inicjatyw podjętych w trybie art. 185. Jednak wymogi administracyjne są podobne, bez względu na rozmiar zaangażowanych środków. W związku z tym ciężar administracyjny obarczający program BONUS jest stosunkowo wysoki w stosunku do jego wielkości.

3.4 Unijna wartość dodana

W sprawozdaniu z oceny odnotowano, że Morze Bałtyckie jest złożonym środowiskiem z udziałem wielu powiązanych ze sobą podmiotów w różnych dziedzinach, od transportu, turystyki, rybołówstwa do planowania i rolnictwa. Morze Bałtyckie jest akwenem prawie całkowicie zamkniętym, w którym należy stosować zasady gospodarki o obiegu zamkniętym w celu zapewnienia długoterminowego zrównoważonego rozwoju. Morze Bałtyckie jest otoczone głównie przez państwa członkowskie UE, i w związku z tym jest regionem, w którym zastosowanie skoordynowanej strategii makroregionalnego działania w skali unijnej, takiej jak BONUS, może odnieść istotne skutki.

Interwencja UE przyczyni się do przewyciężenia rozdrobnienia i ułatwi stworzenie masy krytycznej wiedzy i środków finansowych, aby podjąć wyzwania związane z Morzem Bałtyckim. Wkłady uczestniczących państw stanowiły bezpośredni efekt dźwigni, wzmacniając inwestycje unijne o 50 proc. W sprawozdaniu z oceny stwierdzono, że cele BONUS-u nie mogą zostać osiągnięte bez interwencji UE.

Sprawozdanie z oceny potwierdza, że program BONUS wypracował skuteczny mechanizm współpracy za pomocą protokołów ustaleń w celu umożliwienia uczestnictwa podmiotom z Federacji Rosyjskiej bez wsparcia UE. Komisja uważa, że udział podmiotów z Rosji jest przydatny dla ułatwienia wspólnego podejścia do rozwiązywania kwestii będących przedmiotem troski UE w regionie Morza Bałtyckiego.

---

¹⁴ Możliwość oddzielnej administracji krajowymi funduszami wynika z postanowień załącznika 1, sekcja 3.4 decyzji:
„Uczestniczące państwo może postanowić, że będzie zarządzać swoim własnym krajowym finansowaniem i przeznaczyć swój wkład gotówkowy wyłącznie na badania krajowe, których wybór dokonywany jest na szczeblu centralnym, lub też zdecydować, że wkład gotówkowy będzie zarządzany centralnie przez BONUS EUIG.”

3.5 Spójność

BONUS jest inicjatywą przekrojową, odpowiednią dla wielorakich wyzwań w regionie Morza Bałtyckiego.

Sprawozdanie z oceny docenia istotny wkład BONUS-u w strategię UE dla regionu Morza Bałtyckiego, oraz jego dążenie do „ocalenia morza”. Inicjatywa BONUS została wskazana w następujących sprawozdaniach Komisji: w sprawie zarządzania strategiami makroregionalnymi¹⁵, o wartości dodanej strategii makroregionalnych¹⁶, w sprawie wdrażania strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego¹⁷ oraz w komunikacie Komisji „Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego”¹⁸.

BONUS wspiera również innowacje służące propagowaniu zrównoważonej niebieskiej gospodarki w myśl celów wytyczonych w komunikacie Komisji zatytułowanym „»Niebieski wzrost«: szanse dla zrównoważonego wzrostu w sektorach morskich”¹⁹ i zgodnie z wyraźnym odniesieniem do BONUS-u, jakie zawierał dokument roboczy służb Komisji „Program zrównoważonego niebieskiego wzrostu w regionie Morza Bałtyckiego”²⁰.

Powszechnie uznaje się, że BONUS przyczynia się do zrównoważonego rybołówstwa w basenie Morza Bałtyckiego zgodnie ze wspólną polityką rybołówstwa UE²¹. Ponadto BONUS dotyczy połączeń pomiędzy lądem a morzem i wspiera opracowanie wspólnego podejścia do pomiaru „dobrego stanu środowiska”, zgodnie z unijną dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej²².

Program BONUS jest spójny z pracami komisji helsińskiej (HELCOM) oraz zarządem konwencji helsińskiej, która jest główną międzynarodową umową na rzecz ochrony środowiska morskiego Morza Bałtyckiego. Program BONUS ma status obserwatora w ramach tego ciała, a sprawozdanie z oceny podkreśla znaczenie badań BONUS-u w kontekście wdrażania planu działań HELCOM dotyczącego Morza Bałtyckiego.

4. WNIOSEK

Wynik oceny jest pozytywny, odzwierciedla on wyniki logicznej analizy przeprowadzonej przez panel wysoce wykwalifikowanych ekspertów na podstawie odpowiedniej metodyki. Na tej podstawie Komisja uważa, że BONUS stopniowo osiąga swoje cele, i że za jego pomocą udało się stworzyć zintegrowany program badań i rozwoju, zdolny sprostać wyzwaniom w regionie Morza Bałtyckiego. Program BONUS pozwala na przewyciężenie rozczłonkowania programów badawczych, tworzy zestaw różnorodnych umiejętności i koncentruje wspólne wysiłki na tworzeniu niezbędnej wiedzy i innowacyjnych rozwiązań w celu usunięcia problemów związanych z ochroną środowiska Morza Bałtyckiego. Należy zauważyć, że ze względu na przekrojowy charakter programu BONUS oraz różnych struktur finansowania badań w państwach uczestniczących, trudno jest precyzyjnie oszacować udział krajowych zasobów uruchomionych za sprawą tego programu.

¹⁵ COM(2014) 284 z maja 2014 r.

¹⁶ COM(2013) 468 z czerwca 2013 r.

¹⁷ COM(2011) 381 z czerwca 2011 r.

¹⁸ COM(2012) 128 z marca 2012 r.

¹⁹ COM(2012) 494 z września 2012 r. oraz http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth/

²⁰ SWD(2014) 167 z maja 2014 r.

²¹ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/index_pl.htm

²² Dyrektywa 2008/56/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego.

Przyjęcie, w ramach BONUS-u, podejścia makroregionalnego dla regionu Morza Bałtyckiego i jego zlewni przyniosło większy efekt niż skutki ewentualnie osiągalne poprzez szerszy program ukierunkowany na UE jako całość. Ustanowienie ściślejszych powiązań między BONUS-em a programem regionu Morza Bałtyckiego dodatkowo potęguje jego skuteczność, w zgodzie z celami „Horyzontu 2020”²³, który również zmierza do dalszego zwiększenia synergii między badaniami naukowymi a europejskimi funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi.

Program BONUS obejmuje wspólne planowanie badań i współtworzenie europejskiej przestrzeni badawczej oraz przyczynia się do realizacji założeń kilku kluczowych obszarów polityki. Są to w szczególności: strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego, ramowa dyrektywa w sprawie strategii morskiej UE, wspólna polityka rybołówstwa UE oraz plan działań HELCOM dotyczący Morza Bałtyckiego.

Choć udało się osiągnąć trwałą integrację - przy szczególnie wysokim poziomie integracji naukowej i zarządczej, o tyle w dalszym ciągu nie ustępują trudności w dalszej integracji finansowej.

W celu wzmocnienia potencjalnych rezultatów programu BONUS, w sprawozdaniu z oceny zaleca się, co następuje:

1. Opracowanie syntezy badań prowadzonych przez BONUS, od czasu jego uruchomienia w ramach ERA-NET, aż do obecnego statusu jako działania w trybie art. 185. Należy zwrócić większą uwagę na osiągnięcia i skutki.
2. Doprowadzenie do łączenia funduszy krajowych, aby zmniejszyć liczbę i złożoność różnych źródeł finansowania. Zagwarantowałyby to bardziej efektywne zarządzanie, pozwalając skrócić czas oczekiwania na przyznanie dotacji i przezwyciężyć trudności wynikające z zastosowania wspólnych zasad finansowania w ramach administracji krajowych.
3. Podjęcie działań na rzecz zwiększenia wkładów rzeczowych w postaci infrastruktury do projektów w ramach programu BONUS. Na przykład, krajowe organy administracji mogą udzielać zachęt do częściowego dotowania udostępniania infrastruktury na potrzeby BONUS-u. W przypadkach, gdy świadczenia rzeczowe w formie infrastruktury nie mogą być zwiększone, konieczne jest odwołanie się do dalszych krajowych składek pieniężnych w celu zapewnienia pełnej realizacji BONUS-u.
4. Podjęcie działania w celu zagwarantowania, że projekty w ramach programu BONUS przyczyniają się do tworzenia synergii i budowy sieci z udziałem innych projektów i inicjatyw w regionie Morza Bałtyckiego.
5. Nawiązanie ściślejszych kontaktów między Radą Konsultacyjną BONUS a jego Komitetem Sterującym, na przykład w postaci wirtualnych spotkań online.
6. Skoncentrowana komunikacja uwypuklająca wpływ BONUS-u na potrzeby określonych grup zainteresowanych stron: instytucji, sektorów polityki, konwencji,

---

²³ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/>

dyrekcji generalnych Komisji, ministerstw i władz regionalnych, w tym podmiotów odpowiedzialnych za rozwój regionalny.

7. Państwa uczestniczące i Komisja powinny wzmocnić strategiczną komunikację w sprawie możliwych efektów badań finansowanych ze środków programu BONUS dla polityki na poziomie różnych dyrekcji generalnych, których to dotyczy, oraz w ramach programu „Horyzont 2020”. Państwa uczestniczące powinny dokładać starań na rzecz pogłębienia ogólnej wiedzy na temat wpływu BONUS-u na ich krajowe programy, na przykład w dziedzinach zarządzania rybołówstwem, rozwoju regionalnego, rozwoju stref przybrzeżnych, rolnictwa itp.
8. Poprawienie monitorowania BONUS-u dzięki bardziej systematycznemu sposobowi gromadzenia i analizy danych na temat wyników i efektów tego programu, na przykład przez zapewnienie regularnego skutecznego badania opinii zainteresowanych stron oraz dzięki śledzeniu tendencji w proporcjach ogólnej sumy oraz wkładu z krajowych funduszy wypłacanych przez BONUS.
9. Nakierowanie ogłoszeń o zaproszeniu do składania wniosków na MŚP i zapewnienie dodatkowego wsparcia ofertom składanym przez MŚP i ułatwienie włączenia MŚP w tworzenie konsorcjów na potrzeby konkretnych projektów.

Komisja przyjmuje te zalecenia, które uznano za oparte na adekwatnej analizie oraz wynikające z zastosowania odpowiedniej metodyki. Zalecenia te zostaną uwzględnione w dyskusjach między Komisją a BONUS EUIG, a ich realizacja będzie monitorowana w ramach sprawowanego przez Komisję nadzoru nad programem BONUS.

Za szczególnie ważne uznano zalecenia 2 i 3 dotyczące dostarczania funduszy krajowych. Oddzielenie administracji krajowych beneficjentów funduszy krajowych doprowadziło do zmniejszenia efektywności struktury. Brak „rzeczywistej wspólnej puli”, czyli połączenia funduszy krajowych niesie ryzyko niewystarczającego dostępnego finansowania krajowego na cele wspierania wybranych beneficjentów z niektórych krajów w ramach zaproszeń późniejszej fazy BONUS-u. Aby tego uniknąć, państwa uczestniczące muszą być w stanie zagwarantować dostępność wystarczających środków krajowych w celu wsparcia wszystkich beneficjentów w ramach udanych projektów programu BONUS. Wczesne sygnały wskazują również na potencjalne braki krajowego wkładu rzeczowego w postaci udostępnionej infrastruktury. Wszelkie niedobory będą musiały zostać rozwiązane – czy to przez zwiększenie wkładu rzeczowego do nieodpłatnego wykorzystania w ramach projektów BONUS-u, czy też poprzez zwiększenie krajowego wkładu pieniężnego. W przeciwnym razie zachodziłaby poważna groźba, że BONUS nie będzie w stanie wdrożyć programów o pełnej wartości finansowej 100 mln euro.

Ponadto zgodnie z niniejszymi zaleceniami Komisja będzie dążyła do bardziej systematycznego pozyskiwania i analizy istotnych danych, aby usprawnić monitorowanie skutków programu BONUS, a także poprawi przekazywanie informacji o odpowiednich wynikach zainteresowanym służbom Komisji.

Komisja pragnie podziękować członkom panelu ekspertów za sprawozdanie z oceny okresowej programu BONUS.